

Valsts prezidenta uzruna konferencē „Latvijas masu mediju loma demokrātiskas sabiedrības veidošanā”

Publicēts: 08.09.2007.

[Valdis Zatlers](#)

Augsti godātie konferences organizatori, dāmas un kungi! Šodien mēs runājam par mediju lomu demokrātiskā sabiedrībā. Mediji ir ceturtnā vara. Mediji ir demokrātijas sargsuns. Medija uzdevums ir lasītāja, skatītāja vai klausītāja vārdā uzraudzīt valsts varu. Šīs definīcijas gluži kā neapstrīdamas aksiomas piesauc brīžos, kad runājam par trijstūri vara – tauta – žurnālisti. Taču vai šīs aksiomas vienmēr darbojas sabiedrības labā? Domāju, ne vienmēr. Demokrātiskā sabiedrībā mediju vara nav absolūta un pārāka salīdzinājumā ar citām varām. Ceturtnā vara nav paštaisns spēka apliecinājums. Piederība ceturtnajai varai drīzāk ir atbildīga kalpošana sabiedrībai. Žurnālistam, gluži tāpat kā politiķim, ir jāiztur nopietns pārbaudījums ar naudu un varu. Ja politiķim jābūt valstsvīra amata cienīgam, tad arī žurnālistam ir jābūt cienīgam runāt sabiedrības vārdā. Kuras ir tās „slidenās” vietas žurnālistikā, kuras ir tik svarīgas pārbaudē ar varu? Nerunāšu par situāciju, kad žurnālists sevi un savu vārdu padara par precī, – to viegli pamana gan pats pārdevējs, gan pircējs, gan sabiedrība. Daudz grūtāk ir pamanīt un novērst mātīgo uzskatu, ka plašsaziņas līdzekļi ir vienīgā vara, kas pārstāv tautu. Demokrātiskā sabiedrībā visas četras varas pārstāv tautu, un katra no tām pilda savus pienākumus. Tas ne tikai rada labu savstarpējās varas līdzsvaru, bet arī veido uzraudzības mehānismus.

Likumdevēju un izpildvaras augstākais uzraugs ir Satversmes tiesa. Bieži varas apziņa sakāpinās tik lielā mērā, ka liekas, kāds no medijiem ir tik varens, ka var paust jebkuru viedokli kā vienīgo absolūti pareizo bez jebkādas atbildības individu vai sabiedrības priekšā. Jānorāda, ka ceturtnās varas uzraugs vispirms ir žurnālista sirdsapziņa, tad tiesa, bet, Eiropas mērogā skatoties, – Eiropas cilvēktiesību tiesa. Kā piemēru var minēt Monako princeses Karolīnas lietu pret Vāciju, Eiropas cilvēktiesību tiesa ir skaidri pateikusi, ka žurnālistu sargsuņa loma demokrātiskā sabiedrībā attiecināma tikai un vienīgi uz tādu informāciju, kas kalpo sabiedrības interesēm. Vienkārša ziņkāre vai dzišanās pēc spilgtas sensācijas, nolūkā pārdot vairāk žurnālu eksemplārus, nebauda Eiropas Cilvēktiesību konvencijā paredzēto vārda brīvību.

Ja skatāmies uz Latviju, tad plašsaziņas līdzekļi šodien ir kā zirgi hipodromā. Vēlme un tirgus diktēta nepieciešamība būt pirmajiem – uzrakstīt skaļāko ziņu, lietot skarbākos epitetus, parādīt pārsteidzošākos kadrus – uzliek klapes uz acīm, dzen žurnālistus no notikuma uz notikumu, bet nedod laiku apstāties un padomāt. Padomāt par atbildību, kuru uzliek piederība varai.

Man nav saprotams, kāpēc ķengas un prasta apsaukāšana it bieži aizstāj kvalitatīvu žurnālistiku. Es saprotu, kāpēc žurnālisti šodien prasa preses relīzi vēl pirms paša notikuma. Zinu, kāpēc Jūs gribat publiskot manu uzrunu pirms esmu paguvjis pats to pateikt auditorijai. Atbildes ir skaidras.

Pirmkārt, Jūs gribat būt pirmie - skarbākie un atzītākie. Un tas ir labi. Tas nozīmē, Jums piemīt godkāre.

Otrkārt, jo Jums – laikrakstiem un televīzijai – ik dienas ir jādomā, kā pārdot visus reklāmas laukumus. Pārdot, lai uzņēmēji

samaksātu par Jūsu neatkarību.

Un, treškārt, Jums – laikrakstiem un televīzijām – jāatrod tie stāsti, kurus lasītājs vai skatītājs gribētu dzirdēt, ziņas, kuru dēļ viņš, līdztekus bezmaksas informācijas gūzmai internetā, vēl gribētu tērēt savu naudu un laiku, lai lasītu Jūsu laikrakstu vai skatītos Jūsu pārraides.

Es zinu, ka pārdzīvojat grūtus laikus. Lai cik skumji tas arī nebūtu, cilvēki visā pasaulē šodien dod priekšroku popkultūrai. Parisas Hiltones nedienas cietumā ir vieglāk pārdodamas kā globālā cīņa pret siltumnīcas efektu. Un arī pie mums Latvijā ir tāpat. Daudz saistošāk ir rakstīt par Andra Bērziņa panākumiem dziedāšanā, nevis viņa vadītās Saeimas Ārlietu komisijas spēju definēt Latvijas ilgtermiņa intereses ārpolitikā.

Tas ir vieglākais ceļš. Bet vai tas ir ceturtās varas cienīgi? Vai, ejot šo ceļu, ceturtā vara neizmaina sevi sīknaudā? Tie ir jautājumi, uz kuriem Jums, redaktori un žurnālisti, ir jāatbild pašiem. Šie procesi žurnālistikai ir tikpat bīstami kā pārvaldība ar varu.

Esmu pieredzējis, ko vienas lielas slimnīcas vadītājam nozīmē būt nesadzirdētam mediju telpā. Esmu arī pieredzējis nesaudzīgu mediju kritiku, ko tie velta politiķiem. Taču, ja tā ir cena, kuru man jāmaksā par valstisku mērķu sasniegšanu, esmu gatavs to maksāt. Es uzskatu, ka politiskajai varai ir jābūt gatavai uz klausīt kritiku. Katra kritika mudina uz analīzi un pārdomām.

Es domāju, ka mēs – politiķi, mediji un tiesa – patiesībā strādājam vienam mērķim. Mēs kalpojam Latvijas tautai. Es zinu, ka daudzi cilvēki, krietni sava darba darītāji, daudzus Latvijas novados jūtas nesadzirdēti. Pie viņiem nav braukuši nedz deputāti un ministri, nedz vadošie reportieri no lielajām Rīgas televīzijām un nacionālo laikrakstu pirmo lapu rakstu autori. Iedzīvotāji vēlas būt piederīgi šai valstij, uzzināt par savu līdzcilvēku dzīvi, panākumiem un arī likstām. Mēs bieži cenšamies izlemt citu cilvēku vietā, daudz nepaskaidrojot, noturot sevi par daudz gudrākiem. Mums nav vērts tērēt savu dārgo laiku, lai uzrunātu viņus, uzzinātu viņu viedokli un paskaidrotu savējo. Un tā ir kļūda. Kā politiķu, tā žurnālistu.

Šo kļūdu var un vajag labot. Labs žurnālists nav tas, kurš pirmais izziņos kārtējo skandālu un visus politiķus nodēvēs par meļiem. Labs žurnālists ir tas, kurš atradīs cēloņus, izskaidros sabiedrībai notikušā sekas un, mudinot uz līdzdalību, piedāvās risinājumu. Savukārt labs politiķis nav tas, kurš, velkot vienlīdzības zīmi starp sevi un valsti, jebkādus skaidrojumus uzskata par liekiem. Labs politiķis ir tas, kurš spēj nosaukt savas rīcības argumentus.

Nekļūdās tikai tas, kurš neko nedara. Un tā, kā jau teicu otrdienas valdības sēdē, no kļūdām nav jābaidās, tās jāatpazīst un jālabo. Jāpārkāpj pāri aizvainojumiem un jāstrādā tālāk. Jāstrādā savas tautas labā, un jāspēj noticēt, ka demokrātiska, toleranta un pārtikusī sabiedrība iespējama tepat, mūsu mājās Latvijā. Lai visām pusēm pietiek izpratnes un savstarpējās cieņas. Bet pārbaudījums ar varu ir jāizpilda katram no mums, kas vairo sabiedrības uzticību saviem politiķiem, tiesnešiem un arī žurnālistiem. Ja būsīm lepni par pašu paveikto, būsīm laimīgi.

<https://www.president.lv/lv/jaunums/valsts-prezidenta-uzruna-konference-latvijas-masu-mediju-loma-demokratiskas-sabiedrības-veidosana>